ACTA UNIVERSITATIS LODZIENSIS
KSZTAŁCENIE POLONISTYCZNE CUDZOZIEMCÓW 20, 2013
https://doi.org/10.18778/0860-6587.20.42

*Grzegorz Rudziński**

Seria wydawnicza „Testy Ogólne i Specjalistyczne z Języka Polskiego jako Obcego Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców UŁ", red. G. Zarzycka – omówienie na tle specyfiki nauczania w łódzkim Studium

Podczas kilku dyskusji poświęconych glottodydaktyce polonistycznej (m.in. w 2003 we Wrocławiu i w Łodzi w 2008) poruszana była kwestia testowania biegłości w języku polskim jako obcym. Kwestia ta, niezwykle istotna dla prac nad polskim systemem certyfikatowym, jest niemniej istotna dla procedur nauczania jpjo. Zanim eksperci Rady Europy wypracowali tak chętnie dziś przywoływany *Europejski system opisu kształcenia językowego*, zanim ruszyły prace zmierzające do ukształtowania państwowego systemu egzaminowania cudzoziemców i Polonii ze znajomości polszczyzny, każdy ośrodek kształcenia polonistycznego cudzoziemców wypracowywał swoje metody oceniania kompetencji językowej swoich słuchaczy. Warsztatowe tajniki egzaminowania w poszczególnych ośrodkach były niekiedy konfrontowane ze sobą: czy to na poziomie konferencyjnych dyskusji, czy to w praktyce, np. podczas Ogólnopolskich Olimpiad Języka Polskiego dla Studentów-Cudzoziemców. Po roku 2004, gdy na nauczanie jpjo zaczął oddziaływać system certyfikacji, pojawiła się tendencja do ujednolicania technik i zadań egzaminacyjnych, co nie zawsze oznaczało podporządkowanie się nowemu modelowi – niektóre formaty zadań testowych funkcjonowały już wcześniej w poszczególnych ośrodkach. W Łodzi kształt egzaminów semestralnych i końcowych wynikał z postawienia na łączne testowanie sprawności rozumienia ze słuchu i pisania tzw. rekonstrukcji tekstu. Ustnie egzaminowano sprawność mówienia łącznie z umiejętnością czerpania informacji z tekstu. Dydaktyka łódzkiego ośrodka od wielu lat wyróżnia się pewną odrębnością profilu. Inne krajowe ośrodki, gnębione polityką oszczędzania na edukacji odstąpiły od zatrudniania na stałe nauczycieli merytorycznie przygotowujących młodzież ze świata do podjęcia w Polsce studiów akademickich. Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego ten profil kształcenia utrzymuje z powodzeniem do dziś. Testy i egzaminy odbywają się więc w Łodzi w dwóch pionach: w pionie kształcenia językowego i w pionie kształcenia językowo-merytorycznego. Pierwszy z nich obsługiwany jest przez polonistów, drugi – przez nauczycieli matematyki, fizyki, chemii, biologii, geografii i historii z dodatkowymi kwalifikacjami w zakresie postępowania glottodydaktycznego. Sześć zeszytów serii „Testy Ogólne i Specjalistyczne z Języka Polskiego jako Obcego Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców UŁ", które ukazały się w Wydawnictwie Uniwersytetu Łódzkiego pod redakcją Grażyny Zarzyckiej w roku 2010, to materiał przygotowujący cudzoziemców do prac kontrolnych i egzaminów w zakresie kształcenia językowego.

Pierwszy zeszyt serii: Małgorzata Krzywańska, Tatiana Wicińska, *Testy śródsemestralne i semestralne z języka polskiego (poziom A1 i A2)* – zawiera zadania, których kształt w całości dostosowany jest do potrzeb kształcenia w Studium. Są one testami osiągnięć, mierzącymi postęp w opanowaniu treści nauczania podawanych na zajęciach języka polskiego w I semestrze w grupach zaczynających naukę polszczyzny od zera. Uwzględniają etniczną specyfikę uczących się w Łodzi grup. Stąd nie znajdziemy tu materiałów do testowania rozumienia ze słuchu, gdyż niektóre grupy

* grzegorzrudzinski@wp.pl, Katedra Lingwistyki Stosowanej i Kulturowej, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Łódzki, ul. Kościuszki 65, 90-514 Łódź.

etniczne (np. mieszkańcy Indochin) nie odróżniają poważnej części polskich fonemów przez cały pierwszy semestr. Drugą specyficzną cechą testów z pierwszego zeszytu jest obecność zadań na transformację wypowiedzi z mowy niezależnej na mowę zależną, co wynika z programu nauczania obowiązującego w Studium.

Zeszyt zawiera: cztery testy śródsemestralne dla poziomu A1; cztery testy opisane jako testy po kursie wstępnym; dwa przykładowe arkusze egzaminacyjne w kształcie obowiązującym na egzaminach semestralnych; materiały do testowania mówienia i klucze do zadań. Tom zamykają dwie przykładowe prace pisemne, które są ciekawą ilustracją umiejętności językowych adeptów Studium po pierwszym semestrze. Poziom trudności testów jest zróżnicowany i rośnie stopniowo w kolejnych grupach testów. Pozwoli to nauczycielowi dobrać materiał testu do szacowanego poziomu grupy, jeżeli chciałby wykorzystać je jako testy kompetencji w grupie wykazującej się jakąś początkową znajomością języka polskiego.

Każdy z testów i przykładowych arkuszy egzaminacyjnych składa się z trzech części zatytułowanych *Rozumienie*, *Poprawność gramatyczna* i *Pisanie*. Z powodów, o których była mowa, *Rozumienie* odnosi się do czytania ze zrozumieniem. *Poprawność gramatyczna* w każdym z testów zawiera zadania testujące nie tylko znajomość gramatyki, lecz także umiejętność użycia zjawisk gramatycznych w sytuacjach komunikacyjnych. *Pisanie* polega na stworzeniu tekstu o zadanej długości na jeden z trzech tematów do wyboru.

Testowanie mówienia prowadzone jest według procedury, która polega na przeczytaniu przez testowanego liczącego ok. 300 słów tekstu o tematyce z zakresu życia codziennego, napisaniu do tego tekstu kilku pytań i zrelacjonowaniu treści tekstu z wykorzystaniem tych pytań. Ten model egzaminu ustnego obowiązuje w łódzkim Studium co najmniej od końca lat 70. i wynika ze specyficznych, przyszłych potrzeb tutejszych absolwentów: opanowanie umiejętności szybkiego i wnikliwego pozyskiwania informacji z polskojęzycznego tekstu jest jednym z warunków sukcesu na studiach w Polsce. Stąd ocena samego sposobu mówienia zintegrowana jest z umiejętnością trzymania się uzyskanej z tekstu informacji.

Drugi tom serii: Małgorzata Krzanowska, Aneta Romańska-Szeląg, *Testy semestralne wraz ze zbiorem ćwiczeń dla poziomu B1–C1* składa się z dwóch części, z których pierwsza jest złożona z ćwiczeń, druga natomiast zawiera cztery kompletne testy z kluczami i skalą ocen. Ćwiczenia pogrupowane zostały w zbiory – *A. Rozumienie i mówienie* i *B. Ćwiczenia gramatyczne i słownikowe*. *Część A* otwiera polecenie zaczynające się od słów: „Po wysłuchaniu lub samodzielnym przeczytaniu tekstów …" (s. 7). Nie wiemy jednak, do kogo w zamyśle autorek należy decyzja o wykorzystaniu materiałów jako ćwiczących rozumienie ze słuchu bądź czytanie ze zrozumieniem. Pierwsze dwa teksty z pewnością nadają się do słuchania, trzeci jest zdecydowanie materiałem do czytania. Być może wątpliwości rozwiałoby dodanie odrębnego polecenia do każdego tekstu.

Ćwiczenia gramatyczne i słownikowe ułożone są w podzbiory opatrzone tytułami: *Mianownik*, *Dopełniacz*, *Celownik*, *Biernik*, Narzędnik, *Miejscownik* (ćwiczenia dystrybucji form fleksyjnych), *Miejscownik/biernik* (wybór przypadka po przyimkach o dwojakiej rekcji) i dalej: *Stopniowanie przymiotników*, *Rzeczowniki odczasownikowe*, *Imiesłów przymiotnikowy bierny* i *strona bierna*, *Imiesłów przymiotnikowy czynny*, *Aspekt czasownika*, *Tryb rozkazujący*, *Tryb warunkowy*, *Frazeologia*. Łącznie mamy tu blisko 50 ćwiczeń, przy czym stopień ich trudności jest zróżnicowany, ale nieuporządkowany według poziomów. Tak jak w tytule zeszytu: Testy semestralne wraz ze zbiorem ćwiczeń dla poziomu (nie poziomów!) B1–C1, mamy tu do czynienia z poziomem trudności wahającym się między B1 a C1, a nie z trzema, jak można by myśleć, poziomami. Może więc być i tak, że poszczególne partie zeszytu będą postrzegane naprzemiennie jako trudne i łatwe przez tę samą osobę.

Zbiór może więc być w zależności od poziomu grupy wykorzystany do samodzielnego powtarzania przez studentów, pracy ze wsparciem nauczyciela lub ciężkiego i intensywnego treningu językowego w klasie. Uzasadnienie tego stanu rzeczy tkwić może w specyfice pracy z grupami

średniozaawansowanymi, gdzie miewamy do czynienia ze skrzyżowaniem kompetencji z różnych poziomów u poszczególnych studentów.

Testy semestralne zawarte w drugiej części zeszytu ulokowane są konsekwentnie na jednym poziomie, przy czym według ESOKJ byłby to poziom wykraczający ponad B2, ale nie osiągający pełnego C1. Każdy z czterech opublikowanych w tym zeszycie testów składa się z czterech części: rozumienia tekstu, testu gramatycznego, pisania (jeden z trzech tematów do wyboru) i materiałów do oceny mówienia w kształcie analogicznym jak w pierwszym zeszycie serii.

Kolejne cztery zeszyty testów przeznaczone są dla grup kształconych według jednego z czterech profili: humanistyczno-prawniczego, medycznego, ekonomicznego i technicznego. Są przeznaczone dla polonistów pracujących nad rozwijaniem języka specjalistycznego i przygotowują studentów do egzaminów końcowych w Studium.

Zeszyt 3. to: Grażyna Zarzycka, Grażyna Kompel, Alicja Skalska, *Testy dla kandydatów na studia humanistyczne i prawnicze*. Zeszyt zawiera 9 testów skonstruowanych według jednej zasady. Każdy test otwiera zadanie polegające na rozumieniu tekstu, które może być wykonane na dwa sposoby. Tekst może być przeczytany samodzielnie przez studenta – staje się wtedy zadaniem testującym sprawność czytania ze zrozumieniem. Może też być dwukrotnie odczytany głośno przez nauczyciela – ma wówczas charakter testu rozumienia ze słuchu. Po nim następują cztery zadania gramatyczno-leksykalne. Test zamyka praca pisemna na jeden z trzech zaproponowanych tematów, przy czym każda z propozycji pozwala wykorzystać w pracy materiał leksykalno-gramatyczny i zasób wiedzy podany w pierwszej i drugiej części testu. Lektura materiałów testowych wskazuje, że praca z nimi przyczyni się do lepszego przygotowania do studiów kandydatów na takie kierunki, jak: politologia, socjologia, etnologia, prawo, historia, pedagogika, polonistyka, kulturoznawstwo, bibliotekoznawstwo, psychologia, historia sztuki, językoznawstwo. Obszary tematyczne, z których czerpane były teksty to zagadnienia globalizacji, demokracji, praw człowieka i polskich tradycji demokratycznych, historii Polski, dziejów Łodzi, komponentów tradycji europejskiej (antycznych i judeochrześcijańskich), psychoterapii i prawa.

Dwie pierwsze z trzech autorek następnego zbioru testów mają duże autorskie doświadczenie w przygotowaniu materiałów glottodydaktycznych dla kandydatów na studia medyczne. Zeszyt 4.: Jolanta Lechowicz, Joanna Podsiadły, Mirosława Magajewska, *Testy dla kandydatów na studia medyczne* ma podobną konstrukcję jak zeszyt 3. Porządek zadań testowych po każdym z ośmiu tekstów poruszających tematykę medyczną utrzymany jest bez żelaznej konsekwencji, ale w każdym z testów znajdziemy zadania sprawdzające umiejętności: czytania ze zrozumieniem, nominalizacji konstrukcji składniowych, rozumienia fachowej leksyki i frazeologii, budowania definicji, władania fleksją fachowej terminologii, tworzenia zdań złożonych z dwóch pojedynczych i tworzenia zdań wielokrotnie złożonych. Każda z tych umiejętności jest bezwzględnie potrzebna studentom-cudzoziemcom rozpoczynającym edukację medyczną w języku polskim. Każdy test zbioru kończy propozycja trzech tematów pracy pisemnej. Według przyjętych przez autorki kryteriów oceny, samodzielna praca stylistyczna wyceniona jest na 20% całej punktacji, co powoduje, że niepowodzenie w zakresie sprawności samodzielnego pisania nie przekreśla szans zdających na zaliczenie testu: minimum na ocenę pozytywną to 60/100. Studenci grup medycznych (i inni nastawieni na przygotowanie się do studiów) przyswajają w trakcie kursu ogrom leksyki i ujętej w gotowe formuły wiedzy, szczególnie w pionie kształcenia językowo-merytorycznego. Pion ten zwykle obejmuje ok.45% czasu kursu i zasadniczo nie realizuje rozwoju sprawności samodzielnego pisania. Sprawność ta na pierwszym roku studiów jest cudzoziemcom relatywnie mniej przydatna niż umiejętność wysłuchania ze zrozumieniem wypowiedzi na fachowe tematy, stworzenia takiej wypowiedzi lub czerpania wiedzy ze źródeł pisanych. Stąd testy osiągnięć, jakimi są tu omawiane opracowania nie mogą od zaliczenia tej sprawności uzależniać końcowej oceny w takim stopniu, jak czynią to testy certyfikatowe. Tematyka testów obraca się wokół zagadnień takich, jak: otyłość, choroby układu pokarmowego, nowotwory, stres, bakterie i antybiotyki, choroby genetyczne, inne choroby i dolegliwości, np. grypa, wirusowe zapalenie wątroby, choroba szalonych krów, choroba lokomocyjna.

Zeszyt 5. Anna Jackowska, Roman Tarnowski, Dorota Wielkiewicz-Jałmużna, *Testy dla kandydatów na studia ekonomiczne* zawiera materiały na egzaminy pisemne dla dwóch grup odbiorców. Adresatami pierwszej części opracowania są cudzoziemcy, którzy rozpoczęli naukę języka polskiego od zera i po zaliczeniu pierwszego semestru stykają się po raz pierwszy z polskimi tekstami o tematyce ekonomicznej, przy czym równolegle z kursem językowym rozpoczęli już w trakcie I semestru kurs językowo-merytoryczny w zakresie matematyki, geografii i historii. Stąd poziom kompetencji leksykalnej przyjęty przez Autorów opracowania jest od pierwszego testu dość wysoki (B2). Testy zamieszczone w drugiej części zbioru przeznaczone są (według informacji zamieszczonej w podtytule tej części) dla uczących się na poziomie C1 i C2, co w praktyce, w odniesieniu do łódzkiego Studium, oznacza osoby władające językami słowiańskimi i/lub Polaków z zagranicy. W zbiorze zaproponowanych materiałów egzaminacyjnych znajdują się jednak tylko opracowania dla poziomu C1. Przebieg egzaminu dla zaawansowanych studentów grup ekonomicznych sprowadza się do jednorazowego wysłuchania długiego (450–600 słów) tekstu o tematyce ekonomicznej i sporządzenia planu zawierającego jego główne tezy, po czym zadaniem zdających jest napisanie streszczającej tekst notatki o długości 200 słów i praca stylistyczna polegająca na rozwinięciu w 10 zdaniach podanej zdającemu myśli powiązanej tematycznie z wysłuchanym tekstem. Ze skali punktacji i ocen wynika, że rezygnacja zdającego z ostatniej części egzaminu przy wzorowym wykonaniu pierwszych dwóch poleceń umożliwia zaliczenie egzaminu nawet na ocenę dostateczną plus. Zeszyt zamyka przykładowa praca egzaminacyjna.

Zeszyt 6. Ewa Białecka, Teresa Borowczyk, Sławomir Rudziński, *Testy dla kandydatów na studia techniczne* ma także dwudzielną budowę. Część pierwsza zawiera testy leksykalno-gramatyczne do stosowania w II semestrze, część druga – zestawy zadań na egzaminy końcowe dla grup politechnicznych. Testy śródsemestralne odwołują się do leksyki z zakresu materiałoznawstwa, geometrii, urządzeń mechanicznych, zagadnień transportu, fizyki, chemii; a w zakresie poprawności gramatycznej – do znajomości konstrukcji składniowych służących definiowaniu i porównywaniu oraz umiejętności tworzenia i użycia imiesłowów i rzeczowników odczasownikowych. Duża część leksyki podawana jest studentom na zajęciach pionu językowo-merytorycznego. Testowanie jej na języku polskim integruje proces kształcenia w obydwu pionach. Testy egzaminacyjne składają się z testu rozumienia ze słuchu, testu gramatyczno-leksykalnego i testu czytania ze zrozumieniem, niektóre zawierają propozycję pracy pisemnej. Są one w całej serii najbardziej zbliżone do kształtu egzaminów certyfikatowych. Różnicę stanowi rozszerzenie testu gramatycznego o zadania sprawdzające znajomość leksyki i brak materiałów do egzaminu z mówienia – co nie jest propozycją sposobu egzaminowania. Egzaminy ustne odbywają się w grupach politechnicznych na podobnych zasadach jak egzaminy po pierwszym semestrze. Wykorzystywane do nich teksty o tematyce technicznej, po użyciu na egzaminie, są przechowywane w gabinecie metodycznym Studium jako materiał do ćwiczeń i być może warto byłoby je kiedyś opublikować.

Znajomość formatów zadań państwowych egzaminów certyfikatowych pozwala łatwo dostrzec podobieństwa i różnice między nimi a propozycją Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców UŁ. Natomiast znajomość ścieżki kształcenia w Studium pozwala kształt omawianych tu testów zrozumieć i docenić ich wartość. Dotychczas testy takie przechowywane były we wspomnianych zasobach gabinetu metodycznego lub w szufladach nauczycieli. Opublikowanie ich z pewnością podziała inspirująco na przyszłych wykładowców SJPdC UŁ, którzy dzięki nim mogą poznać punkty dojścia ścieżek dydaktycznych w Studium. Jest to więc nie tylko materiał glottodydaktyczny dla cudzoziemców, lecz także materiał dydaktyczny dla adeptów specjalizacji i studiów podyplomowych, przygotowujących do nauczania jpjo.